

โบราณวัตถุสถานและวัดสำคัญในท้องที่ อำเภอท่าม่วง

วัดไล

วัดไลตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอท่าม่วง ถ้าหากจะไปวัดไล ก็นับว่าไปได้โดยสะดวก คือนั่งรถยนต์ไปตามถนนสาย ลพบุรี—สิงห์บุรี ผ่านที่ว่าการอำเภอท่าม่วง เมื่อถึงระหว่าง ก.ม. ที่ ๑๘—๑๙ จะมีถนนแยกไปทางวัดไลทางขวามือ และมีป้ายเขียนว่าทางไปนมัสการพระศรีอารีย์ วัดไลนั้นนับว่าไม่ค่อยมีใครสนใจไปชมมากนัก อาจจะเป็นเพราะว่าอยู่ลับเข้าไปนั่นเอง แต่วัดนี้มีของดีหลายอย่าง ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพได้เคยเสด็จไปวัดนี้มาแล้ว และทรงกล่าวถึงไว้ในพระนิพนธ์เรื่องเที่ยวตามทางรถไฟ ทรงกล่าวไว้ว่า “วัดไลอยู่ริมลำน้ำที่บางขาม พันเขาสมอคอนไปทางตะวันตกไม่ห่างนัก เป็นวัดเก่าชั้นแรกตั้งกรุงศรีอยุธยา แล้วปฏิสังขรณ์เมื่อรัชกาลสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ ยังมีลายภาพของเก่าบนเรื่องทศชาติและเรื่องปฐมสมโพธิงามน่าดูนัก ที่วัดไลนี้มีรูปพระศรีอารีย์เป็นของ

สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้คนนับถือกันมามาก แต่โบราณ
เมื่อรัชกาลที่ ๕ ใ้ไปป่าให้มหัหารรูปพระศรีอารีย์ชำระดูไป พระ
บาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้เชิญลงมาปฏิ-
สังขรณ์ในกรุงเทพฯ แล้วคืนกลับไปประดิษฐานอย่างเดิม
ถึงเทศกาลพระราชกุศลยังเชิญออกแห่เป็นประเพณีเมืองมาทุกปี
มิได้ขาด”

“ลำนาลพบุรีตอนเหนือวัดไผ่ขนไปยังเป็นลำน้ำใหญ่
แล้วไปแยกเป็นหลายมีบ้านช่องไร่นาบริบูรณ์ หน้าน้ำเป็น
ทางเรือไปได้อีกไกลทีเดียว——”

โบราณวัตถุสถานที่วัดไผ่ นี้ มีสิ่งน่าดูน่าศึกษามาก
มายด้วยกัน จะได้กล่าวตามลำดับไป

พระวิหาร ลักษณะของพระวิหารและลวดลายปูนปั้นที่ผนัง
เป็นแบบอยุธยาตอนปลาย คงจะสร้างในสมัยพระเจ้าบรม-
โกศ ลักษณะของพระวิหารนั้น มีมุขยื่นออกทางทิศตะวันออก
และมีเจาะผนังแทนหน้าต่างด้วย ตัวพระวิหารมีขนาด
ใหญ่มาก คือถ้านับตามช่วงระยะเสาภายใน มีถึง ๑๑ ห้อง
พระประธานภายในพระวิหารนั้น จำหลักด้วยศิลาทรายลอย
ตัวองค์ใหญ่มาก คือมีหน้าตักกว้างถึง ๓.๗๕ เมตร ประ
ทับนั่งอย่างสมาธิราบ ปางมารวิชัยได้ถูกพอกปูนทับแล้ว

ลงรักปิดทองของทองคำ มีซุ้มเรือนแก้วแบบพระพุทธรูปจีน
 ราช จังหวัดพิษณุโลก ลักษณะของพระประธานองค์นี้
 มีเค้าว่าพระพุทธรูปสมัยอยุธยา หรืออาจจะเป็นพระพุทธรูป
 สมัยลพบุรีก็ได้ เพราะถูกพอกปูนทับจึงทำให้เค้าพระพักตร์
 ผิดแปลกไปกว่าเดิม พระประธานองค์นี้คงมีมาก่อน พอถึง
 สมัยพระเจ้าบรมโกศจึงได้ปฏิสังขรณ์พระวิหารใหม่ แล้วทำ
 ลวดลายปูนปั้นที่ด้านหน้าและด้านหลังพระวิหารเป็นลวด
 ลายปูนปั้นเรื่องทศชาติโดยตลอด ซึ่งส่วนใหญ่ยังอยู่ใน
 สภาพดี บางตอนก็ชำรุดแตกหักบ้าง ส่วนทางด้านหลัง
 พระวิหาร เป็นลวดลายปูนปั้นเรื่องปฐมสมโพธิหรือ
 พุทธประวัติ ซึ่งส่วนมากชำรุด ภายในพระวิหารก็ยังมีลวด
 ลายปูนปั้นเป็นลวดลายต่าง ๆ ซึ่งชำรุดไปมากเช่นกัน ลวด
 ลายปูนปั้นทั้งหมดมีความงามเป็นเลิศจริง ๆ

พระศรีอารีย์ ประดิษฐานอยู่วิหารอีกหลังหนึ่ง ซึ่งอยู่ทาง
 ตะวันตกของวิหารหลังแรก พระศรีอารีย์องค์นี้มีขนาด
 สูงต่ำเท่าคนธรรมดา นั่งขัดสมาธิลักษณะงดงามมาก มี
 ประชาชนนับถือกันมาแต่สมัยโบราณแล้ว สำหรับตำนาน
 การหล่อพระศรีอารีย์องค์นี้ ก็นับได้ว่าเป็นเรื่องที่พิศดาร
 และมหัศจรรย์มาก ดังได้มีผู้เล่ากันต่อ ๆ มาดังนี้

นานมาแล้วมีชายคนหนึ่งชื่อมณฑา อุตส่าห์พยายามรักษาศีลบำเพ็ญทาน เพื่อหวังจะมีอายุยืนนานได้พบพระศรีอาริย์ ครั้นถึงกาลใกล้จะตายได้เกิดสังหรณ์ใจ จึงได้ส่งบุตรว่า ถ้าตนตายอย่าเพิ่งเผาศพจนกว่าจะเลย ๗ วันไปแล้ว เมื่อเผามณฑาตายลงวิญญูณได้ล่องลอยเพื่อจะไปนมัสการพระศรีอาริย์ แต่ไม่พบ ร้อนถึงพระอินทร์ต้องมารับและแจ้งว่าขณะนี้พระศรีอาริย์ได้จุติลงมาในมนุษยโลกแล้ว กำลังบวชเป็นพระภิกษุอยู่ที่วัดไล พร้อมกับมอบดอกบัวให้ ๑ ดอก เพื่อนำไปถวายพระศรีอาริย์ ดอกบัวนี้เป็นของกายสิทธิ์ บุคคลธรรมดา มองไม่เห็น แล้วพระอินทร์ได้ส่งวิญญูณของเผ่ามณฑา กลับคืนยังร่างเดิม ขณะนั้นเผ่ามณฑาเพิ่งตายไปได้ ๔ วัน เผ่ามณฑาจึงได้ฟื้นคืนชีพ แล้วได้เล่าเรื่องที่ตายไปให้บุตรหลานฟัง จากนั้นก็ลงเรือพายไปวัดไลเพื่อนมัสการพระศรีอาริย์ - ขณะทีไปถึงวัดไลนั้นเป็นวันธรรมสวนะ ซึ่งเป็นวันที่พระภิกษุสามเณรเข้าโบสถ์เพื่อฟังโอวาทพระปาฏิโมกข์ เผ่ามณฑาจึงนั่งรออยู่ที่บันไดหน้าโบสถ์ พอพระเริ่มออกจากโบสถ์ เผ่ามณฑาก็นั่งพนมมือชูดอกบัวอยู่ เพื่อรอให้องค์พระศรีอาริย์รับ จนเหลือเณรองค์สุดท้ายก็ไม่มีพระรูปใดเห็น

และรับประเคนดอกบัวเผื่อมณฑา ๆ จึงได้ถามสามเณรขึ้น
 ว่า พระวัดนั้นหมดแล้วหรือ สามเณรองค์นั้นได้ตอบว่ายังมี
 ยู่อยู่อีกองค์หนึ่งชื่อศรี อยู่บนกุฏิมิได้ลงโบสถ์ เผื่อมณฑา
 จึงตรงไปยังกุฏิพระศรีทันที พอถึงกุฏิก็เห็นพระกำลัง
 อาพาธนอนอยู่ แต่พระศรีได้แลเห็นดอกบัว จึงตรงเข้า
 มารับประเคนทันที และพระศรี (พระศรีอารีย์) ก็รู้ทันที
 ว่าบุคคลนั้นได้ไปหาตนบนสวรรค์ จึงได้สอบถามเผื่อ
 มณฑา ๆ ก็ได้เล่าเหตุการณ์ให้ฟัง พระศรีอารีย์จึงกำชับ
 มิให้เผื่อมณฑาบอกให้ใครรู้ และขอให้เผื่อมณฑาอยู่ด้วย
 กันไม่ให้ไปไหนอยู่มาไม่นานพระศรีอารีย์ก็ดับขันธ เผื่อ
 มณฑาจึงได้เล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้บรรดาพระภิกษุสามเณร
 แห่งวัดไล้ได้ทราบทั่วกัน ดังนั้นจึงได้เกิดการหล่อพระศรี-
 อารีย์ทันที หล่อเท่าไร ๆ ก็ไม่เป็นองค์พระ ร้อนถึง
 พระอินทร์ต้องแปลงองค์เป็นตาชีปะขาวลงมาช่วยจัดการ
 ในวันที่ตาชีปะขาวลงมาช่วยหล่อพระศรีอารีย์นี้เป็นเวลา
 ใกล้เพล พระเณรขึ้นไปฉนั้นเพลหมดบรรดาช่างหล่อพระก็
 คงจะเหนื่อยอ่อนใจ จึงให้ตาชีปะขาวหล่อคนเดียว พอ
 พระฉนั้นเพลเสร็จ รูปพระศรีอารีย์ได้ประดิษฐานเรียบร้อย
 แล้ว มีผู้พบว่าตาชีปะขาวเดินออกจากวัดไล้หายไป ตาม

เท่าไรก็ไม่พบ จึงนับว่าพระศรีอาริย์ได้เริ่มมีอิณินหารให้
คนรู้ตงแต่นั้นมา

รูปพระศรีอาริย์นี้ มีประดิษฐานอยู่ในพระวิหาร
เมื่อครั้งที่ไฟป่าไหม้วิหาร ทำให้รูปพระศรีอาริย์ชำรุดไป
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้เชิญลง
มาปฏิสังขรณ์ในกรุงเทพฯ แล้วคืนกลับไปประดิษฐาน
ไว้อย่างเดิม และทางวัดได้จัดมีงานไหว้พระศรีอาริย์ปี
ละ ๓ ครั้งด้วยกัน คือวันกลางเดือน ๓ กลางเดือน ๖
และวันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปี

พระอุโบสถ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระวิหาร เป็นพระ-
อุโบสถสร้างใหม่ราว ๑๐๐ ปีเศษ เข้าใจว่าคงจะสร้างทับ
บนพระอุโบสถหลังเก่าซึ่งรื้อไป ยังมีใบเสมาเก่าเป็นใบ
เสมาหินสีเขียว จำหลักลวดลายสวยงามมาก ภายใน
พระอุโบสถมีพระพุทธรูปสัมฤทธิ์สมัยอยุธยาประดิษฐานอยู่
หลายองค์ เป็นพระพุทธรูปประทับยืน ปางประทานอภัย

โบราณวัตถุบนกุฏิของท่านเจ้าอาวาส บนกุฏิของท่าน
เจ้าอาวาสมีโบราณวัตถุต่างๆ หลายอย่างเช่น พระพุทธร
รูปสัมฤทธิ์สมัยอุทงรุ่นที่ ๑ ขนาดพอๆ กับที่มีอยู่ใน

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ซึ่งท่านเจ้าอาวาสตั้งไว้
ไว้ในตู้กระจก นอกจากนี้ก็มีพระพุทธรูปศิลาทรายหลายองค์
เครื่องถ้วยลายครามใส่ไว้ในตู้กระจกมากมาย มีทั้งขนาดเล็กขนาดใหญ่
และมีกระตูกสัตว์สมัยโบราณอีกมากมายด้วย โบราณวัตถุเหล่านี้
นับว่าล้ำค่าทั้งนั้น ถ้าหากทางวัดจะจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑสถาน แล้วตั้งแสดงโบราณวัตถุ
ดังกล่าวให้เป็นสัดส่วน จะน่าชมน่าศึกษาอย่างยิ่ง

สำหรับที่หน้าบันกุฏิท่านเจ้าอาวาสนี้ มีรูปแกะสลักไม่เป็นรูปพระนารายณ์ทรงครุฑสวยงามมากอีกด้วย

วิหารรูปมณฑปยอดปราสาท ตั้งอยู่ทางเหนือของวิหารพระศรีอารีย วิหารนี้มีลักษณะคล้ายมณฑป ส่วนยอดเป็นปราสาทมีลวดลายปูนปั้นเป็นลายไทยอ่อนช้อยมาก เข้าใจว่าเป็นวิหารเก่าพอๆ กับวิหารมีลวดลายปูนปั้น พระภิกษุในวัดไล่เลาะว่าเป็นที่หล่อโลหะตอนหล่อพระศรีอารีย

นับว่าที่วัดไถ่มีโบราณวัตถุสถานต่างๆ ที่น่าชมน่าศึกษาอย่างมากทีเดียว

เขาสมอคอน

เขาสมอคอน อยู่ทางทิศเหนือของอำเภอท่าม่วง ประมาณ ๑๐ กิโลเมตร หรืออยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

ของเมืองลพบุรี ถ้าหากเราเดินทางตามถนนสายลพบุรีไปยังสิงห์บุรี จะมองเห็นเขาสมอคอนนี้อยู่ทางทิศเหนือ การเดินทางไปยังเขาสมอคอนนี้ ถ้าจะให้สนุกจะต้องไปในฤดูน้ำหลาก โดยไปเรือหางยาว ออกจากลพบุรีไปตามลำน้ำบางขาม ใช้เวลาไม่ถึงโมงก็ถึงเขาสมอคอนนี้ หรือจะขึ้นรถยนต์ไปลงเรือที่ท่าโขลงก็ได้ จากท่าโขลงไปตามลำน้ำบางขาม แล้วแยกไปตามคลองบางพระก็จะถึงเขาสมอคอน แต่ถ้าหากไปในฤดูแล้งก็ต้องไปโดยรถยนต์ คือไปตามถนนสายลพบุรี—สิงห์บุรี จากลพบุรีถึงอำเภอท่าม่วง ระยะทาง ๑๕ กิโลเมตร แล้วแยกไปตามทางเกวียนประมาณ ๑๐ กิโลเมตร ก็จะถึงเขาสมอคอนนี้เช่นกัน ลักษณะของเขาสมอคอนนี้นับว่าประหลาดมาก คือเป็นเขาเตี้ย ๆ มีหลายลูก ไม่ติดกันเป็นเทือกเดียว อยู่กลางทุ่งนา ซึ่งเป็นที่ราบลุ่ม ในฤดูน้ำหลากจึงเสมือนเขาเหล่านี้จมอยู่กลางทะเล และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาแต่ละลูกนั้นมีลักษณะแปลกประหลาดผิดกว่าภูเขาอื่นทั่ว ๆ ไป

สำหรับเขาสมอคอนที่ว่าแปลกประหลาด เพราะมีหลายลูก และทำไมไปอยู่กลางที่ราบลุ่มอย่างนั้น ก็มีตำนานที่เล่ากันต่อ ๆ มาซึ่งเกี่ยวกับเรื่องรามเกียรติ์นั่นเอง

แต่มีอยู่ ๒ พวกด้วยกัน แต่ละพวกเล่าไม่เหมือนกัน มีตั้ง
ต่อไป

พวกหนึ่งเล่าว่า . . . ครึ่งหนึ่งพระรามทรงกริ้ว
ทศกัณฐ์มาก ทรงขว้างจักรจากทะเลชุบศร หวังจะให้
ทศกัณฐ์เหลกลาญ แต่เผอิญจักรนั้นได้เฉี่ยวยอดเขาสูง
ลูกหนึ่ง ซึ่งกั้นไว้กระเด็นไปเป็นทาง เศษหินที่ถูกอำนาจ
จักรกระเด็นไปนั้นก็คือ หมูเขาสมอคอนนั่นเอง ส่วนยอด
เขาที่ถูกเฉี่ยวแห้วไปนั้น ชาวเมืองต่างพากันขนานนามว่า
เขาช่องลม ปัจจุบันนี้อยู่ที่ตำบลโคกกระเทียม อ. เมือง
ลพบุรี

อีกพวกหนึ่งเล่าว่า . . . เมื่อครึ่งพระลักษมณ์ต้องหอก
โมกศักดิ์ของกุมภกัณฐ์สิ้นสติสมปฤติรอเวลาทิวงคต ถ้าไม่
มีใครแก้ไขให้พ้นพ้นพระอาทิตย์ขึ้น หนุมานทหารเอกของ
พระรามจึงได้ขันอาสาจะไปหายาวิเศษ อันมีชื่อว่าต้น
สังกรณีตรีชะวาที่เขาสรรพยา (ปัจจุบันอยู่ที่จังหวัดชัยนาท)
มาฝนทาหอกที่ปักอยู่จึงจะหลุด เมื่อหนุมานได้ต้นสังกรณี
ตรีชะวาแล้ว ก็รีบเหาะกลับมา แต่ด้วยอารามรีบ ลมได้
พัดเศษหินที่เกาะรากต้นสังกรณีตรีชะวาหลุดลอยลงมาข้าง
ล่าง หินแต่ละก้อนที่หลุดมารากรากฝอยของยาวิเศษนี้

ได้กลายมาเป็นเทือกเขาสมอคอน แต่ก็ยังมีอีกพวกหนึ่ง
 เล่าเพี้ยนไปจากนอกว่า พระรามให้หนุมานไปเอาต้นสังกรณี
 ตรีชะวา และให้กลับทันก่อนรุ่งอรุณ หนุมานไปหาต้น
 สังกรณีตรีชะวาไม่พบเพราะเป็นเวลามืด เกรงว่าจะรุ่งสาง
 เสียก่อน จึงได้คอนเอาภูเขามาทิ้งลูก เผอิญเหาะผ่านมา
 ทางเมืองลพบุรี ซึ่งไฟกำลังลุกไหม้ไม่หยุดมาตงแต่ครั้งที่
 หนุมานเอาหางกวาดเมืองลพบุรี เมื่อหนุมานผ่านเมือง
 ลพบุรีที่ไฟกำลังไหม้อยู่ จึงมองเห็นต้นสังกรณีตรีชะวาที่
 ภูเขาซึ่งคอนมาทิ้งลูกนั้น ดังนั้นจึงทิ้งภูเขาที่คอนมาลง
 กลางทุ่งทะเลเพลิง เอาแต่ต้นสังกรณีตรีชะวาไปภูเขาที่
 ทิ้งไปจึงถูกไฟเผากลายเป็นหินสีขาว และมีชื่อเรียกว่า
 “เขาสมอคอน”

เขาสมอคอนยังมีตำนานอื่น ๆ อีก ดังปรากฏใน
 หนังสือ “อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตย
 สถาน” ว่า “เขาสมอคอนเป็นที่อยู่ของพระสุกทันตฤาษี
 อาจารย์ของพระเจ้ารามคำแหงมหาราช และพระยาจำ
 เมือง กษัตริย์เมืองพะเยา ซึ่งน่าจะเป็นราชวงศ์หนอง
 แสโยนกเชียงแสนทั้ง ๒ พระวงศ์ เพราะเมื่อยังทรงพระ-
 เยาว์ได้เสด็จมาศึกษาศิลปวิทยาอยู่ด้วยกันที่เขาสมอคอน
 ซึ่งสมัยนั้นกษัตริย์เมืองลพบุรีก็เป็นราชวงศ์เดียวกัน

จากข้อความดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าพระเจ้าราม-
 กำแหงมหาราช และพระยงำเมือง ได้เคยเสด็จมาศึกษา
 ศิลปวิทยากับพระสุกทันตฤาษีที่เขาสมอคอนนี้ ส่วน
 ตำนานเกี่ยวกับพระสุกทันตฤาษี ในหนังสือชินกาลมาลี
 ปกรณ์ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

“— — — ได้ยินว่าแต่เดิมยังมีกุลบุตร ๕ คน เป็น
 เพื่อนกัน คือ วาสุเทพ ๑ สุกกทนต์ ๑ อนุสิส ๑ พุทธชฎิล
 ๑ สุพรหม ๑ ได้บวชในพระพุทธศาสนา เล่าเรียนพระ-
 ไตรปิฎกแล้วสังเกตเห็นว่า การประพฤติตามธรรมวินัย
 เป็นภาวะที่หนัก จึงลาเพศออกแล้วบวชเป็นฤาษี แต่
 สุกกทนต์คงเป็นคฤหัสถ์อาศัยอยู่ในเมือง ลาปุระ— — —”

เมืองลาปุระที่สุกกทนต์อาศัยอยู่ก็คือเมืองพลบุรี
 และก็คงเป็นเขาสมอคอนนั่นเอง

วัดสำคัญและถ้ำต่างๆ ที่เขาสมอคอน

เนื่องจากเขาสมอคอนมีถ้ำต่างๆ อยู่มากมาย ดังนั้น
 จึงทำให้คนในสมัยโบราณสร้างวัดขึ้นตามถ้ำต่างๆ เหล่านี้
 ซึ่งมีทั้งหมด ๔ วัดด้วยกัน คือ วัดเขาสมอคอน วัดถ้ำ

ข้างเผือก วัดถ้ำตะโก และวัดบันไดสามแสน ตั้งจะได้
กล่าวถึงวัดทั้ง ๔ ตามลำดับไป

วัดเขาสมอคอน

วัดเขาสมอคอนตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเขาสมอ
คอน ส่วนวัดอื่นๆ อีก ๓ วัด อยู่ทางทิศตะวันตกของวัด
นี้ วัดเขาสมอคอนตั้งอยู่ปากถ้ำพระนอน ซึ่งอยู่สูงจาก
ระดับพื้นดินโดยมีบันไดราว ๗๒ ขั้น โบราณวัตถุของวัด
นี้ก็ยังมีเจดีย์ทรงลังกาอยู่บนยอดเขาเหนือถ้ำพระนอนชั้น
ไป และภายในถ้ำพระนอนนี้ก็มีความงามน่าชมยิ่ง เมื่อลง
ไปในถ้ำแล้วจะเห็นปล่องของถ้ำทะลุถึงยอดเขาซึ่งไม่สูง
มากนัก และมีบันไดเกาลังไปในถ้ำได้ บันไดสร้างด้วยอิฐ
ก้อนใหญ่ เข้าใจว่าสร้างในสมัยอยุธยา และมีพระพุท
ไสยาสน์ภายในถ้ำองค์หนึ่ง ยาวราว ๑๐ เมตร ชำรุดมาก
เพราะถูกขุดรื้อหาของมีค่ากัน พระพุทไสยาสน์ก่อด้วย
อิฐขนาดใหญ่เช่นกัน ลึกเข้าไปก็ยังมีเศษที่ถูขุดอีกมาก
มาย และมีซากพระพุทธรูปสมัยลพบุรี สมัยอยุธยาอยู่
หลายชิ้นด้วยกัน เข้าใจว่าถ้ำพระนอนนี้คงจะมีผู้มาสร้าง
โบราณวัตถุสถานไว้ตั้งแต่สมัยลพบุรี หรือก่อนหน้านั้นก็

ใต้ ถ้ำทางวัดหรือทางราชการใต้ทำความสะอาดภายในถ้ำให้ดีกว่านั้นจะเป็นถ้ำที่น่าชมอย่างยิ่งถ้ำหนึ่งทีเดียว

และห่างจากวัดเขาสมอคอนไปทางตะวันออกมีภูเขาอีกลูกหนึ่ง ซึ่งอยู่ในเทือกเขาเดียวกัน มีถ้ำที่น่าชมอีกถึง ๓ ถ้ำ คือ ถ้ำพราหมณี ถ้ำชิงช้า และถ้ำน้ำ สำหรับถ้ำพราหมณี มีเรื่องเล่ากันต่อๆ มาว่า เคยมีผู้ไต่ยีนและได้เห็นเบ็ดทองร้อง เมื่อไล่จับเบ็ดทองเข้าไปในถ้ำ ก็พบคนหูใหญ่หูคำราม จนผู้ที่ไล่จับเบ็ดทองนี้ต้องหนีออกจากถ้ำน้ำ เข้าใจว่าภายในถ้ำคงจะมีทรัพย์สมบัติซ่อนอยู่ ส่วนถ้ำน้ำ นั้นมีน้ำใสสะอาดอยู่ในถ้ำน้ำ และถ้ำนี้ลึกมากไม่ทราบว่าจะไปถึงไหน เพราะยังไม่มีคนสำรวจ มีผู้เล่าว่า ถ้ำน้ำนั้นไปออกที่ภูเขาในอำเภอโคกสำโรงทีเดียว จะจริงเท็จอย่างไรก็ยังไม่มีการสำรวจ ถ้าสำรวจก็ต้องมีเรือขึงมีตะเกียง ไฟฉาย และออกซิเจนติดตัวไปด้วย มิฉะนั้นอาจจะไม่มีชีวิตรอดกลับมาก็ได้

๖๕ ข้างเผือก

วัดถ้ำข้างเผือกตั้งอยู่ทางตะวันตกของวัดเขาสมอคอนห่างกันประมาณ ๒ กิโลเมตร ที่มีชื่อว่าวัดถ้ำข้างเผือก

และเหตุที่ถ้ามชอว่าถ้าข้างเผือกก็เเนองมาจากมีนียายเล่า
กันต่อ ๆ มาว่า

มีข้างเผือกกายสิทธิ์จำศีลภาวนาอยู่ในถ้ำข้าง
เผือกนั้นจะเดินผ่านปากถ้ำออกไปชำระกายเสมอ ผู้มีบุญ
เท่านั้นจึงจะเห็นข้างเผือกกายสิทธิ์ แต่จนตราบเท่าทุกวันนี้
ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีผู้มีบุญจนได้เห็นข้างเผือกนี้เลยแม้แต่คน
เดียว ด้วยเหตุตนเองที่ปากถ้ำดังกล่าวจึงมีลักษณะสะอาด
และเป็นมันอยู่เสมอ

เดิมทีเดียววัดถ้ำข้างเผือกตั้งอยู่ทางหน้าถ้ำ เป็นวัด
ที่พระยาไชยภิกษราชเศรษฐีสร้างไว้ แต่ถุกุณนำหลากนำท่วม
ทำให้ให้ไม่สะดวก เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันจึงย้ายวัดขึ้นไป
บนเชิงเขา เห็นถ้ำขึ้นไปอีกเมื่อราว ๓๐ ปีเศษมาแล้ว
และได้สร้างบันไดขึ้นทั้งหมดประมาณ ๒๑๘ ขั้น สร้างพระ
พุทธเจดีย์ พระอุโบสถ ตึกธรรมศึกษา และอื่น ๆ รวม
หลายแห่งด้วยกัน

สำหรับพระพุทธเจดีย์นั้นสร้างไว้บนยอดเขา อยู่สูง
กว่าสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ท่านเจ้าอาวาสเล่าว่า มีพระบรมสารี
ริกธาตุมาจากประเทศอินเดียบรรจุอยู่ในพระพุทธเจดีย์องค์
นี้ พระพุทธเจดีย์นี้จะสังเกตเห็นได้ชัดเจนเมื่ออยู่แต่ไกล

ถัดลงมาจากพระพุทธรเจดีย์ มีต้นศรีมหาโพธิ์ต้นหนึ่งซึ่ง
นำมาจากประเทศอินเดียเช่นกัน นอกจากนี้ ที่วัดข้าง
เผือกยังมีพระพุทธรูปชุดปฐมสมโพธิ ขนาดหน้าตักกว้าง
๖ นิ้ว ถึง ๑๒ นิ้ว เป็นเรื่องพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติถึง
ปรินิพพาน เดิมมีถึง ๕๐๐ องค์ ตั้งไว้เรียงรายภายในพระ
พุทธรเจดีย์ แต่เมื่อราว ๒ ปีมานี้ ได้ถูกโขมยไปเกือบ ๔๐๐
องค์ ยังเหลือเพียง ๑๐๐ กว่าองค์เท่านั้น ท่านเจ้าอาวาส
จึงนำไปเก็บไว้ในกุฏิ พระพุทธรูปชุดปฐมสมโพธิทั้งหมด
นี้สร้างเมื่อราว ๔๐ ปีเศษมาแล้ว ผู้สร้างคืออาจารย์พุทธ
และใกล้เคียง กับวัดนี้ไปทางตะวันตก มีสระน้ำอยู่สระหนึ่ง
ชื่อว่าสระทะเลชาติ มีน้ำตลอดปี ทั้งนี้ ในฤดูแล้งประ
ชาชนแถบนี้ได้นำจากสระนี้ใช้อาบกิน

วัดตาตะโกพุทธโสภ

วัดตาตะโก อยู่ถัดวัดตาข้างเผือกไปทางทิศตะวันตก
เฉียงเหนือ ห่างกันประมาณ ๓ กิโลเมตร ที่วัดนี้มีถา
ตะโกไม้ลิกนั้ ภายในถามีพระพุทธรูปศิลาทราย ๒-๓ องค์
เข้าใจว่าเป็นสมัยลพบุรี วัดตาตะโกนี้ตั้งอยู่บนเชิงเขา โดย
สร้างกุฏิ พระเจดีย์ พระอุโบสถและพระวิหารตามลำดับ

ขึ้นไป และสร้างบันไดทางขึ้นถึงกันได้ รวมประมาณ ๑๘๗
ชั้น สิ่งก่อสร้างต่างๆ เหล่านี้เริ่มสร้างมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๔
แต่เดิมก็คงเป็นวัดเก่ามาก่อนสังเกตเห็นซากอิฐเก่าปรากฏ
อยู่หลายแห่ง

โบราณวัตถุสถานในวัดถ้าตะโกที่สำคัญก็คือ พระ-
เจดีย์ตั้งอยู่กลางเรือสำเภา ซึ่งตั้งอยู่บนยอดเขา สูงกว่า
พระอุโบสถและพระวิหาร รูปเรือสำเภาและพระเจดีย์นี้
ก่อด้วยอิฐถือปูน บรรจุอัฐของท่านอาจารย์สำเภา ผู้เป็น
หัวเรี่ยวหัวแรงในการสร้างวัดนี้ ที่พระเจดีย์นี้เขียนชื่อไว้
ว่า “พระเจดีย์ทรงเรือมรรคัสจจ์” สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔
และใกล้ๆ กับพระเจดีย์บนเรือสำเภา มีพระพุทธรูปองค์
หนึ่งตั้งอยู่ หน้าพระพักตร์ไปทางทิศใต้ เมื่อมองจากพื้นดิน
จะเห็นได้ชัดเจน

ถัดจากรูปเรือสำเภาลงมาเป็นพระวิหารหลังหนึ่ง
ภายในพระวิหารมีภาพเขียนเรื่องทางไปสู่วสุวรรค์ เป็นฝีมือ
ช่างสมัยปัจจุบัน และถัดลงมาเป็นพระอุโบสถสร้างเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๕๗ ภายในพระอุโบสถก็มีภาพเขียนเรื่องเปิดขุม
นรก ฝีมือช่างสมัยปัจจุบันเช่นกัน ถัดลงมาก็เป็นเจดีย์
เหลี่ยมย่อมไม้สิบสอง และถัดลงมาเป็นถ้ำและกุฏิเจ้าอาวาส

ซึ่งมีพิพิธภัณฑสถานแสดงโบราณวัตถุสมัยลพบุรี และสมัย
อยุธยาหลายสิบชิ้นด้วยกัน ล้วนแต่หน้าชมทงนหน และที่
ลานวัดมีศาลาการเปรียญอีกหลังหนึ่งมีภาพเขียนบนกระ-
ดาษติดกระจก เป็นเรื่องพุทธประวัติ รวม ๖๐ ภาพ ติดไว้
รอบศาลาเป็นฝีมือช่างสมัยใหม่ แต่ก็มีความงามดึกว่าภาพ
พิมพ์ที่อุปที่มิขายทั่วไป แล้วนำไปติดตามวัดต่าง ๆ ทั่ว
ประเทศ ศาลาการเปรียญหลังนี้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓
นี่เอง

วัดบันไคสามแสน

วัดบันไคสามแสนตั้งอยู่เชิงเขาใหญ่ ซึ่งเป็นเขาอีก
ลูกหนึ่งอันเป็นเทือกเขาเดียวกับเขาสมอคอน อยู่ทางทิศ
ตะวันตกของวัดถ้ำตะโก ห่างกันประมาณ ๑ กิโลเมตรเศษ
บนยอดเขามีมณฑปอยู่หลังหนึ่ง สร้างเมื่อ พ.ศ.
๒๕๐๔ มีบันไคจากเชิงเขาถึงยอดเขานี้ประมาณ ๔๘๔ ขั้น
ซึ่งสูงกว่าวัดอื่น ๆ ทั้ง ๓ วัดที่กล่าวมาแล้ว ที่กลางเขามี
พระอุโบสถกำลังอยู่ในระหว่างก่อสร้าง และใกล้ ๆ กันมี
ถ้ำ ๆ หนึ่งไม่ลึกนัก ภายในถ้ำมีพระพุทธรูปปั้นฝีมือไม่สู้ดี
นัก และปากถ้ำมีวิหารร้างเหลือแต่ผนัง เข้าใจว่าคงสร้าง
ในสมัยอยุธยา ถานมีชื่อว่า “ถ้ำวิหาร” หรือ “ถ้ำแสนสุข”

และตามเชิงบันไดทางขึ้นเขามีพระพุทธรูปยืน สร้างใหม่
ตั้งอยู่หลายองค์

วัดร้างในท้องที่อำเภอท่าม่วง

เนื่องจากท้องที่อำเภอท่าม่วงมีเขตติดต่อและใกล้เคียงกับ
ตัวเมืองลพบุรีมากที่สุด จึงมีวัดร้างมากมาย ที่กรมการ
ศาสนาได้สำรวจพบมีถึง ๕๕ วัดด้วยกัน เข้าใจว่าเป็นวัด
ในสมัยทวารวดี สมัยลพบุรี ลงมาจนถึงสมัยอยุธยา มีผู้
เล่าว่าบริเวณทุ่งนาทางทิศใต้ของแม่น้ำลพบุรีนั้น มีบริเวณ
ที่มีลักษณะเป็นคูเป็นแนวยาว เข้าใจว่าคงจะเป็นทางเดิน
ทัพในสมัยโบราณ โดยขุดเป็นคูเพื่อป้องกันข้าศึก และ
บริเวณเหล่านี้มีวัดร้างมาก ทั้งยังเคยขุดได้เครื่องปั้นดิน
เผาด้วย

วัดร้างที่กรมการศาสนาสำรวจพบ แยกตามตำบล
ต่าง ๆ มีดังนี้

๑. ตำบลท่าม่วง มี วัดกระตังงา, วัดคอกไม้, วัด
بيب, วัดกำแพง, วัดนอก, วัดเรือ, วัดหมู, วัดยาง,
วัดโคกแก้ว, วัดสิงห์, วัดตงตาล, วัดโคก, วัดต้นลาน,
วัดตงตะเคียน (ยังมีซากพระอุโบสถและพระวิหารเหลือ
อยู่) วัดซีก และวัดแจ้งศรีสวัสดิ์ศรีรัตนาราม

๒. ตำบลบางคู มี วัดกลาง, วัดกุฎี วัดช่อมะกอก, วัดหอยโข่ง, วัดคอกไม้ วัดพระนอน, วัดใหญ่, วัดตงตะเกียง, วัดประคู้ (ยังมีซากพระอุโบสถ) และวัดช้อย ซึ่งเป็นวัดที่เคยได้คำจารึกบนฐานพระพุทธรูปสมัยทวารวดี และคำจารึกนี้เป็นภาษามอญเข้าใจว่าวัดช้อยคงจะเป็นวัดสมัยทวารวดีก็ได้

๓. ตำบลบ้านเบิก มี วัดโบสถ์, วัดตาจีน, วัดพระโต, วัดทะเล, วัดเจดีย์, วัดกุฎี, วัดโพธิทอง, วัดกลาง และวัดวิหาร

๔. ตำบลหัวสำโรง มี วัดหัวอ้อย, วัดทางช้าง วัดสำริด, วัดเขาทอง, วัดเจ้าอ้อม, วัดวิหารสูง, วัดฝาด (เป็นที่ตั้งของวัดโพธิเกษตร), วัดโบสถ์, วัดชีเหล็ก, วัดพระโต และวัดทะเล

๕. ตำบลบางงา มี วัดการ้อง, วัดบางประทุน, วัดโคกขาม, และวัดร้าง

๖. ตำบลโคกสลุด มี วัดช้างเผือก และวัดช้างตำ นอกจากนี้ยังมีวัดท่าโกรก (ตำบลโพธิ์ตลาดแก้ว), วัดดอกกระทุ่มเหนือ (ตำบลบางลี) และวัดชลา (ตำบลเขาสมอคอน) *